3

DE SACRIS LITURGIÆ RITIBUS DISSERTATIONES, AC THESES HISTORICO-THEOLOGICÆ

PONTIFICI MAXIMO

SACERDOTI SUMMO

CLEMENTI XI.

AB CLERICIS

IN ROMANO SEMINARIO ALUMNIS

EXHIBITÆ.

Ex Prælectionibus

P. FRANCISCI ANTONII PHOEBEI

E SOCIETATE JESU.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMÆ, MDCCII. Novis Typis, & Fuſoria Cajetani Zenobj apud Magnam Curiam Innocentianam.

SUPERIORUM FACULTATE.

Digitized by Google

Digitized by Google

CLEMENTI XI.
PONT. MAX.

CLERICI IN ROMANO SEMINARIO ALUMNI

FELICITATEM.

NOn magnoperè nobis verendum arbitramur B. P., nè, tot ex omni propè convictu

Digitized by Google

optimarum artium, tùm in hac Urbe, tùm extrà Urbem, in te derivatis vectigalibus veluti obſequiis, amanterque iis ad amplexum tuæ dignationis exceptis, non & nobis aliquem adytum, quæ tua eſt facilitas, & in proxima Deo Majeſtate humanitas, ad Sanctiſſimos tuos pedes patere permittas. Ut enim tua ſic ad nos beneficia pertingunt, ut quiſquam alius propiora non ſentiat, qui Pontificia liberalitate, Religioni, ac bonis artibus educamur; ità profectò, geſtientibus adrepere ad ſinum, & conſpectum tuum,

quan-

quantùm noſtra tenuitas patitur, animorum erga te noſtrorum ſtudiis, & officiis, non ultimum ea locum apud te habitura confidimus. Quòd ſi tacitam, quæ mentibus noſtris omnium inſidet, proferre ſpem audeamus, cum tibi ſpecimen aliquod laborum, & vigiliarum noſtrarum, tributi loco, quod unum maximi facere ſoles, exhibuerimus; id fore nobis pollicemur, ut, quemadmodum olim triumphales illi Agricolæ, & laureati Aratores, non tam reportatis virtute ſua opimis ex acie manubiis, quam vilioribus

quibuſque oleribus, quòd ipſorum manu ſata eſſent, delectabantur; ita, cum maximis ipſe gaudeas, & ampliſſimis, quæ tibi abundè, ac magis in dies proveniunt, & creſcunt, in hoc tuo triumphali Principatu, ad omnem famam poſteritatis, rectè factorum inſignibus,ſi quod tamen otium in tanta tibi curarum turba, & mole contigerit, hos etiam qualeſcumque ſtudiorum noſtrorum fructus, quòd, manu veluti tua uberes largiente rivos, in hoc tuo Seminario, in ſolo tuo adoleverint, propenſiore quadam vo-

lun-

Digitized by Google

luntate, ſis accepturus ut tuos. Et illud nobis animos addit, quod, inſtitutionis noſtræ memores, & quibus à Tridentino addicti ſimus muneribus, non vanam hìc tibi ſiſtimus prophanarum artium, quæ tamen ſanctioribus militant, pompam, ſed qualem ſummo Sacerdoti offerri deceat, ornamentis, ac radiis ſuis, eccleſiaſticis nempè ritibus inſignitam, cœleſtis Liturgiæ ſpeciem, ac formam. Et ejus quidem imaginem, exemplis magis tuis, quàm antiquis veteris hiſtoriæ coloribus, ad vivum expreſſam intuemur.

Digitized by Google

Quare qui te viderint, vel privato, vel ſolenni ritu ſacris operantem, atque ità caſtiſſimis cœremoniis intentum, ut omnem rei Divinæ faciendæ normam præſcriberes, non improbabunt illi fortaſsè conſilium noſtrum, ſi cæteros inter Eccleſiæ ritus, præcipuum hunc, & cujus exemplar adeò illuſtrè ſub oculis noſtris habemus, cum ipſi præſertim ſacris altaribus, quod reliquum erit vitæ debeamus, tamquam ſelectiorem nobis, ſepoſitamque materiam, ac ſegetem, ut aliquas inde tibi veluti primitias offer-

offerremus, cæteris noſtris rerum ſcitu optimarum ſtudiis, & cognitionibus antètulerimus. Perge porrò, ut facis, BEATISSIME PATER, omnem in te regalis Sacerdotii Sanctitatem exhibere: perge nobis Gregorios, & Leones oſtendere: perge omnium, qui te præceſſerunt, Pontificum famam implere. Nihil nobis erit jucundiùs, quàm ut, cæteris mortalium in amorem, admirationemque divinarum virtutum tuarum abreptis, nos prætereà, ingentibus inde ſtimulis, ad ſyncerum Religionis cultum excitati,

tati,

Digitized by Google

tati, tuis immenſis ergà nos beneficiis, imitatione tui, quantùm homini licet, reſpondeamus.

Digitized by Google

Imprimatur,

Si videbitur Reverendiſſ. P. Mag. Sacri Pal. Apoſt.

Dominicus de Zaulis Epiſc. Verulanus Viceſgerens.

Imprimatur,

Fr. Paulinus Bernardinius Ord. Prædic. Sac. Apoſt. Pal. Mag.

Digitized by Google

PRÆFATIO

HABITA

AB COLOMANO HAMERANO

ROMANO

SEMINARII ROMANI ALUMNO.

Q*Vod, inſidente Vrbem bello, factum olim à Romanis accepimus, ut quicquid Religioſiſſimi in templis erat ſartum, in primis, tectumque voluerint, nec potiorem ſibi curam Capitolinæ arcis, quàm rei Divinæ gerendam putaverint; id nobis, turbante Chriſtianam Rempublicam fatali bello, faciendum incumbebat E. E. P. P., ut qui à Tridentino miniſteriis Eccleſiæ deputamur, puram, ſanctamque Religionis noſtræ ſupellectilem, ipſos videlicèt Eccleſiaſticos ritus, auro, argentoque multò pretioſiores, ſi qua iis immineret ab armorum vi labes, tueri, atque impenſiùs ob-*

Digitized by Google

obſervare niteremur. Nec dubium periculi multum creari ſanctiſſimis ritibus, ubi militaris licentia, ubi terror, ubi fuga, ubi rapinæ, incendia, vaſtationes, clades, & calamitoſiſſima quæque ferali ſpecie diſcurrant. Quo quidem acerbiſſimo tumultu jamdiù nimis concuſſa gemit in totum Orbem Gentium diffuſa Eccleſia, cœleſtis nimirùm in terris Ieruſalem, Civitas in monte tuo poſita, BEATISSIME CLEMENS. *Te enim tandem Summum Sacerdotem, Pontificem Maximum, tum publicæ pacis vota, tum noſtri laboris obſequia reſpiciunt. Patere, ut, dum pacandæ Chriſtianæ Reipublicæ, & privatas ad Deum lacrymas, & authoritate, conſilio, amore plenas ad Reges legationes, litteras, preces pretioſiſſimè impendis, nos intereà ſacros ritus, nec eos quidem omnes, quod immenſi operis eſſet, ſed illos præcipuè, qui ad rem Divinam pertinent, ad ipſum nempè propitiationis, & Pacis Holocauſtum, explicandos hìc ſuſcipiamus. Partium igi-*

tur

tur noſtrarum erit de ſacra primùm Liturgia universè, mox de Romana ſeparatìm, deque præcipuo ipſius ritu, quem Canona dicimus, præeunte facem Hiſtoriarum fide, ac Duce Theologia diſſerere, ſuoque demum diſputationi loco reſervato, exhibitas hìc Theſes evincere.

DE

DE VARIIS
ECCLESIÆ LITURGIIS
HISTORICA, ET THEOLOGICA
DISSERTATIO.

HABITA

A PHILIPPO BRENNA ROMANO

SEMINARII ROMANI ALUMNO.

SACROSANCTUM Miſſæ Sacrificium, quod præſenti hac exercitatione ſuſcepimus exornandum, duplici partium genere coaleſcit, quorum primum illas complectitur, in quibus eſt ipſa Eſſentia Sacrificii, qualis extrà dubitationem nobis eſt conſecratio ſpecierum Panis, & Vini, etſi quæ ſunt aliæ, de quibus eſt diſceptatio inter Theologos. Alterum

rum

Digitized by Google

rum genus partium illas continet, quæ Sacrificium quodammodò veſtiunt, & exornant, quales ſunt preces, ritus, & cœremoniæ. Jam verò primas illas partes Sacroſancti hujus Myſterii ſubſtantiam componentes initium ſuum, & inſtitutionem referre in ſummum,& æternum Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech, Chriſtum Dominum, res eſt ex ſacris litteris compertiſſima,undè ſit illas, quemadmodùm & reliqua Sacramenta, immutari non poſſe per Eccleſiaſticam poteſtatem, ut diſertis verbis definitur à *Tridentino ſeſſ.21. cap.* 2. Hinc à contrario ſenſu, & ex ejuſdem Tridentini Doctrina certiſſimum nobis eſt, reliquas partes acceſſorias Sacrificio, non immediatè à Chriſto, ſed ab Apoſtolis, eorumve ſucceſſoribus prodiiſſe, undè Eccleſiaſticæ poteſtati ſubjectæ ſunt, & mutationibus obnoxiæ; quicquid in contrarium erraverint plures Hæretici, contrà quos Theologi polemici,ac præcipuè *Bellar. to.2. de Sacr.*

Indè

Indè factum eſt,ut,quemadmodùm in aliis Sacramentalibus, ità etiam in ritibus Sacrificii, non fuerit ſemper ubique gentium praxis eadem in Eccleſia, quæ varietas potuit etiam ab Apoſtolis immediatè manare: Nàm cum diverſi in diverſis Regionibus prædicaverint, & Eccleſias fundaverint, in his quæ pendebant ex humano arbitrio, varios ritus introducere potuerunt, ut eſt egregium exemplum in antiqua controverſia de celebratione Paſchatis,in qua Orientales affirmaverunt, ritum celebrandi Paſcha luna decimaquarta, quocumque die hebdomadæ incideret, ſibi fuiſſe traditum à Jo: Evangeliſta, cum contrà Romani, & Occidentales celebrandum eſſe die Dominica, ex Petri traditione docerent, quem ritum poſteà prò univerſa Eccleſia præcepit Nicæna Synodus.

His prejactis generalibus fundamentis, duo mihi breviter enarranda ſunt: Primò, quo ritu, & quo linguæ genere

Apoſtoli Sacrificium celebraverint? Secundò, quænam ſint præcipuæ Liturgiæ, quas Apoſtoli, vel eorum Succeſſores diverſi diverſis Eccleſiis reliquerunt, ut legitimas ab iis, quæ ſpuriæ, vel ſaltèm dubiæ Fidei ſunt, diſcernamus?

Quod ad primum attinet, excuſſis diligentèr veteribus monumentis, res eſt ſatìs obſcura; vel enim hac de re nihil ſcriptum accipimus ab antiquis Patribus, vel, ſi quid modicum ab illis relictum nobis eſt, in eo ipſo non videntur unanimes conſentire. *Gregorius* enim in *Regiſtrò lib.7. Epiſt.63.* indicare videtur, morem Apoſtolorum fuiſſe, addere dumtaxàt Orationem Dominicam ad verba conſecrationis, quod fortaſsè ſumpſit ex *Hier. lib. 3. contrà Pelagianos*, quamvìs ibi *Hier.* non adjungat particulam excluſivam, eidemque ſententiæ adhæſiſſe videtur *Honorius in gemma Animæ Cap. 86. & Valfridus Strabo de rebus Eccleſiaſticis cap.22.* Cō-

trà

trà tamèn *Chriſoſt. hom.27. in 1. ad Corinth.& Proclus Conſtantinopoltanus in libello de traditione Divinæ Liturgiæ* affirmant, Apoſtolos fuſiſſimè, longoque verborum ambitu Sacrificium celebraſſe. Utramque tamen hanc ſententiam conciliari facilè poſſe non improbabilitèr judicamus, ſi dicamus Apoſtolos ſtatìm poſt adventum Spiritus Sancti, & etiam aliquotiès ſubſequentibus temporibus, quandò temporis anguſtia, vel perſequentium metu premebantur; breviſſima illa formula celebraſſe; poſteà tamen rebus in majorem ordinem redactis, & adjunctis aliis Orationibus, & Cœremoniis, cum per tempus liceret, aliam prolixam formulam ſervaviſſe, ut conciliat *Franciſcus Suarez tom. 3. in tertiam partem diſput.83. ſect.2.* & recentiùs *Eminentiſſimus Card. Bona rerum Liturgicarum lib.1.cap.5.*

Quo autèm linguæ genere compacta fuerit illa Apoſtolica Liturgia, altum ubiquè, quod ſciam, apud veteres Ec-

Digitized by Google

cleſiæ Patres,ſilentium eſt. Quod enim *Joannes Echius lib.2. de Sacrificio Miſſæ cap.2.* opinatus eſt, Miſſam non niſi Hebraicè celebratam, tùm ab Apoſtolis, tùm ab eorum Succeſſoribus, uſquè ad tempora Adriani Imperatoris, & tunc demùm Eccleſiam uti cœpiſſe in Sacris lingua Græca, nullo antiquitatis Teſte definivit, & propterea non facilè adducimur, ut eidem aſſentiamur, cùm præſertìm etiam nunc extet per manus nobis tradita Liturgia, ſi vera eſt ea plurium ſententia, græco ſermone conſcripta à Jacobo, de qua paulò infrà ſermo erit. Cùm igitur hac in re conjecturis nobis uti neceſſe ſit, cenſemus Apoſtolos diverſo, in diverſis Regionibus, idiomate uſos, quod ibidem eſſet vernaculum, vel præcipuum, & ſic Hieroſolymis Chaldaicè; Antiochiæ, Alexandriȩ, in aliiſque Græcorum Civitatibus Græcè; Romæ autem, & in aliis Occidentis partibus latinè Sacrificium celebraſſe. Ducimur ad hoc aſſerendum

ab

ab immemorabili Eccleſiæ conſuetudine, cujus initii memoria non extat, ac proindè cujus inſtitutio referenda videtur ad Apoſtolicam traditionem, & exemplum. Conſtat enim antiquiſſimas Liturgias in partibus Occidentalibus non inveniri, niſi latino ſermone compoſitas; in Orientalibus autèm non niſi græco ſermone, quo utuntur Græci, & Melchitæ, atque Chaldaico, quò Maronitæ, aliique plures per varias Orientis Regiones diſperſi: quæ idiomatum genera penès eaſdem Regiones in ſacris immutata permanſerunt, quamvìs cœteroquin in humano convictu deſierint eſſe vulgaria, quæ Religioſiſſima cura fuit majorum noſtrorum, tùm ad antiquitatis obſequium, tùm etiam ne unquàm irreperet in res ſacras, aliquod erroneum, aut impurum, quod facilè contigiſſet, ſi ab antiquo ſermone, quo ab Apoſtolis, & Apoſtolicis viris traditę fuerant, in aliud, atquè aliud idioma, quod inciperet eſſe vernaculum, fuiſſent translatę.

Quod autèm ſpectat ad diverſas Liturgias, diverſis Eccleſiis relictas, atquè ſervatas, illud in primis notatum volumus, omnes inter ſe convenire non ſolùm in iis, ſinè quibus Sacrificii ratio non ſubſiſteret, ſed etiam in præcipuis rituum ſpeciebus, quales ſunt Miniſtrorum apparatus, Pſalmorum modulatio, lectio ſacræ Scripturæ, thurificatio, precatio pacis, preces diverſæ, gratiarum actio, & ſi qua ſunt alia ejuſdem generis, quamvìs nòn unus, idemque iſtorum omnium modus, & ordo ſit in omnibus Liturgiis, ut ſic Reginæ formoſiſſimæ adſtantis Sponſo ſuo veſtitus de auratus unus ſit, ſimùlque non indecora varietate contextus. Varietas iſta exindè nata fuiſſe dicenda eſt, quod, cum varia ſint diverſarum Nationum ingenia, & mores, & aliundè res iſta comiſſa eſſet à Chriſto Eccleſiaſticæ potéſtati, Eccleſiarum Fundatores, imò, & Succeſſores Epiſcopi eum diverſis nationibus ritum præ-

ſcri-

ſcripſerunt, qui unicuique magìs expediens viſus eſt. Quamvìs non negaverim hujus poteſtatis uſum, qui aliquandò ſapiens, & è dignitate Eccleſiaſtica fuit, apud plures poſteà in abuſum degeneraſſe, dùm alii, atquè alii Epiſcopi, imò, & nonnulli religioſorum ordinum Moderatores, pro arbitrio, plura mutarent, & ſenſim deflecterent ab antiqua majeſtate Religionis, ut propterea pluribus Conciliis opus fuerit ad eam licentiam compeſcendam, ut conſtat ex *Conc. Epaunenſi anno* 509. *cap.* 27. *ex Gerundenſi anno* 517. *cap.* 1. *ex Bracarenſi primo, & ſecundo, aliiſque Sanctorum Patrum ſtatutis*.

Apoſtolos ea poteſtate prò ſuo jure perfunctos in fundandis, & inſtituendis Eccleſiis nemo, ut opinor, negaverit, quo videtur reſpexiſſe *Paulus ad Corinth.* dicens: *Cœtera cum venero diſponam*; juxtà interpretationem *Auguſtini Epiſt.* 118. *ad Januarium*: quamvìs pleræque earum Liturgiarum tempo-

ris antiquitate perierint, & aliquæ, quæ ſuperſunt quorumdam Apoſtolorum nomine inſcriptæ, ſpuriæ ſint, vel ſaltèm fidei dubiæ. Inter iſtas eam numeramus, quam Petri nomine inſignitam græcè, & latinè edidit ex Codice manuſcripto Cardinalis Sirleti, & notis illuſtravit Vvilhelmus Lindanus. Sufficiens enim nobis præſumptio falſitatis eſt, quod per mille quingentos, & ampliùs annos fuerit Scriptoribus Ortodoxis prorsùs incognita, totoque eo tempore latuerit, ac tandem emerſerit ex Apulia, ubi dicitur Sirletus eam reperiſſe. Ut quid enim eam ſacrificandi formulam, ſi Petri eſſet,neglexiſſet Romana Eccleſia, quæ cœteroquin tàm ſolerti diligentia ſemper adhæſit inſtitutionibus Petri, ejuſque Epiſtolas inter tot perſecutionum procellas tàm ſollicitè cuſtodivit? Ut interim omittam alias conjecturas, quibus illius monumenti fides elevatur. In eadem quoque claſſe Liturgiarum dubiæ fidei reponimus

Litur-

Liturgias Matthæi, & Marci Evangeliſtarum nominibus inſcriptas, quarum prima dicitur Æthiopum, quibus Matthæus prædicavit, altera Alexandrinorum. De prima enim altum ubique ſilentium eſt apud veteres Scriptores; aliam autem, quæ per Silertum in lucem prodiit ex vetuſto Codice Monaſterii Roſſanenſis in Calabria, commemorat, & reiicit Sæculi duodecimi Scriptor *Theodorus Balſamon, Reſponſione prima ad Marcum Patriarcham, & ad Canon. 32. Concilii Trullani*.

. Excipimus tamen ab hac claſſe Liturgiarum Liturgiam Jacobi Apoſtoli Hieroſolymorum Epiſcopi, quam genuinam agnoſcimus, atque legitimam. Quamvìs enim pluribus admotis machinis eam abolere conati ſint Hæretici, quorum plures errores in eadem Liturgia jugulantur, quorum objectionibus eruditè reſpondet *Leo Allatius in ſimmictis*, attamen ſufficientiſſimum nobis veritatis argumentum eſt, perpetua Eccle-

Eccleſiæ Græcæ traditio, cui accedunt plurima veterum Scriptorum teſtimonia affirmantia, hanc traditionem ad ipſos per manus deductam à tempore Apoſtolorum, & exemplaria in vetuſtiſſimis codicibus exarata, undè etiam veteres Patres argumenta ſumpſerunt ad Catholicæ Fidei dogmata confirmanda, ut præ reliquis videre eſt in *Trullana Synodo Can.32.* Hac ſacrificandi formula diù uſi ſunt Græci primis Eccleſiæ ſæculis, quandò charitas Fidelium non laſſabatur prolixa illa precum formula, quibus Jacobi Liturgia compacta eſt, donec frigeſcente paulatìm charitate *Baſilius Magnus hominum ſocordiam, & in deteriùs prolapſionem conſpicatus* (ut verbis utar Procli,) *ac proindè longinquitate productæ Miſſæ pertæſos: non quod ipſe ſupervacaneum quicquam, vel nimis longius productum in ea forè arbitraretur, ſed ut pariter tum ſimùl orantium, tum audientium ignaviam ex longo illo temporis inter-*

tervallo præcideret, breviorem recitandam tradidit. Atque hæc eſt illa Liturgia, qua Græci certis quibuſdam anni diebus utuntur, nempè in die feſto ipſius Baſilii, in Dominicis Quadrageſimæ, excepta Dominica Palmarum, aliiſque non ullis anni diebus. Reliquo enim anni tempore utuntur Liturgia Chriſoſtomi, qui eadem, qua Baſilius, ratione ductus, alteri formulæ breviori componendæ manum admovit, plura deſumens ex Liturgia Baſiliana, multa etiam præcidens, & conciſiori præſſiorique oratione, ut idem Proclus ejus Diſcipulus, & in throno Succeſſor loquitur, formulam ordinans *nè ſenſim homines, qui libertatem quamdam, & inertiam, quam maximè complectuntur fallacibus Adverſarii rationibus decepti, ab hujuſmodi Apoſtolica hac, & Divina abſterriti traditione eam omitterent, quemadmodùm hoc ipſum multis, variis ſæpè in locis, accidiſſe ad hunc uſque diem deprehendimus*. Ità præcitatus Author.

Su-

Supereſſet hìc alias quoque plures minoris nominis Liturgias enarrarè, quæ particularibus quibuſdam Regionibus Orientalibus in uſu ſunt, ſed quia nimis longum eſſet ire per ſingula, ideò brevitatis ſtudio præterimus. Quod etiam attinet ad latinam Liturgiam Occidentalium peculiari oratione narrandum eſt.

DE LITURGIA LATINA

ENARRATIO

HISTORICO-THEOLOGICA.

HABITA

A JOANNE GREGORIO LIBERALI

ABADIÆ S. SALVATORIS MAJORIS

SEMINARII ROMANI ALUMNO.

INTER Eccleſiaſticas Liturgias potiſſimum locum jure ſuo ſibi vendicat Liturgia Romana, ſivè ſpectemus ejus primordia, quæ prodierunt ex Magiſterio Apicis Apoſtolici, ut loquitur *Valfridius Abbas lib.de Rebus Eccl. cap.* 21. ſivè ejus incrementum, & conſtantiſſimam ſyceritatem ab omni ſemper erroris labe penitùs impollutam, ut de-

ce-

Digitized by Google

cebat eam eſſe, quæ propria eſſet Matris, & Magiſtræ omnium Eccleſiarum; quicquid in contrarium oblatraverint Hæretici, preſertim contrà Canonem Miſſæ, quos *Tridentinum ſeſs.22.cap.4. & Can. 6.* juſtiſſimo anathemate condemnavit. Circà hanc Liturgiam, duo mihi brevitèr exponenda ſunt: primò, quod attinet ad ejus Inſtitutorem: ſecundò, quod ad incrementum, & propagationem per totam Eccleſiam Occidentalem.

Primò igitur conſtanter aſſerimus, Miſſæ Ordinem, quem ſervat Sacroſancta Romana Eccleſia, ſaltem quoad pręcipuas ejus partes, à Petro Apoſtolorum Principe proceſſiſſe: id quod, præter complura Veterum Patrum teſtimonia, qualia ſunt *Iſidori lib. 1. de Eccl. Off. cap. 15. Innocentii I. in Epiſt. ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, Vigilii Papæ in Epiſt. ad Eucherium, Clementis lib. 8. Innoc. III. in cap. cum Marthæ. De celebratione Miſſæ* aliorumque plurium, ſuffi-

ſufficientiſſimè comprobatur antiqua Eccleſiæ traditione ab iiſdem Patribus indicata, juncto præſertim, quod ejuſdem Ordinis Inſtitutio nullibi legatur ab alio facta ſubſequente aliquo tempore: Eſt enim celebris Regula, quam tradit *Auguſtin. lib.* 4. *de Bapt. cap.* 24. referenda eſſe ad Apoſtolicam traditionem, quæ ità antiqua ſunt in Eccleſia, ut eorum initium, & Author ignorentur. Cùm autèm Petrum nominamus hujus ritus Inſtitutorem, Paulum ejuſdem Apoſtolorum Principis Coapoſtolum non excludimus, quinimò cenſemus, etiam ipſum concordi animo, & eodem Apoſtolico ſpiritu, eodem ritu Romanam Eccleſiam informaſſe, cujus argumentum non leve ex eo etiam deſumitur, quod idem ritus perfectè redoleat mentem Apoſtoli, *prima ad Timoth.* 2. expreſſam in iis verbis: *Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones pro omnibus homini-*

*nibus &c.*quæ verba declarantur à Sanctis Patribus de publicis Orationibus, iis præſertim, quæ nomine totius Eccleſię fiunt, dum Miſſæ Sacrificium offertur, ut videre eſt apud *Chriſoſtomum hom. 6. Proſperum lib. 1. de vocat. gent. cap. 4. Ambroſium lib. 6. de Sacram. cap. ult.* & præter alios plures diſtinctiùs apud *Auguſt. Epiſt.* 59. *ad Paulin.* ubi quatuor illa, quæ Paulus enumerat, quatuor Miſſæ partibus accomodat, *& obſecrationes fieri dicit in celebratione Sacramentorum, antequam illud, quod eſt in Domini menſa incipiat benedici; orationes, cum benedicitur, & ſanctificatur, & ad diſtribuendum comminuitur*, quia ſcilicet tùnc fit oblatio, *quam partem* (ait) *ferè omnis Eccleſia Dominica oratione concludit*: unde in reliqua parte, uſque ad conſumptionem Sacramenti ſentit, fieri poſtulationes, ſeu interpellationes: Unde ſubjungit: *Quibus peractis, & participato Sacramento, gratiarum actio cuncta concludit.*

Quod

Quod dictum eſt hactenus de Romano ordine Liturgiæ, intellectum volumus de præcipuis ejus partibus, & inter reliquas de Canone Miſſæ, cujus inſtitutionem referimus ad Apoſtolos, quod etiam diſertis verbis teſtantur plures ex Patribus, quos paulò ante citavimus. Idque ſatis apertè convincunt nonnulla, quæ in eodem Canone reperiuntur, uti ſunt verba illa, quæ pertinent ad hiſtoriam, ſeu quibus referuntur actiones, & verba, quibus Chriſtus uſus eſt in hoc Myſterio conficiendo, qualia ſunt ſaltem ab illis verbis, *Qui pridiè quàm pateretur*, uſque ad illa, *Hæc quotieſcumque feceritis &c.* Omnia enim, & ſingula ibidem expreſſa habent æque infallibillem veritatem, etiam ea, quæ cæteroquin non referuntur in Evangelio, ut explicat *Innoc. in cit. cap. cum Marthæ. de celebr. Miſſar*; unde, cum aliunde non ſint recepta ex ſpeciali aliqua revelatione, fit, Eccleſiam ea accepiſſe ex Apoſtolica au-

by Google

thoritate, quam etiam perpetua traditio, & univerſalis Eccleſiæ conſenſus oſtendit, ut ſapienter advertit *Suar. Tom. 3. in 3. part.Diſp.83. Sect.2.*

Per hæc tamen non intendimus affirmare totum,& integrum Canonem, quẽ habemus, ab Apoſtolis eſſe : ultrò enim concedimus nonnulla addita illi fuiſſe Authoritate Summorum Pontificum, ſaltem uſque ad tẽpora Gregorii Magni, qui legitur addidiſſe in Canone, verba illa *Dieſque noſtros in tua pace diſponas.* Sicut etiam Leo I. refertur addidiſſe illa alia verba, *Sanctum Sacrificium, Immaculatam Hoſtiam*, deincèps enim poſt Gregorium nullam legimus illi factam additionem. Non ſunt igitur audiendi Hæretici, qui ut Canonis authoritatem elevent, dicunt Authorem ejus fuiſſe Scholaſticum quemdam, cujus meminit *Greg.in Regiſtro lib.7.Epiſt.63.* dicens: *Valde mihi inconveniens viſum eſt, ut precem, quam Scholaſticus compoſuerat, ſuper oblationem diceremus,*

&

& ipſam traditionem, quam Redemptor Noſter compoſuit, ſuper Corpus, & Sanguinem ejus non diceremus. Audiendi, inquam, non ſunt: tum quia non conſtat, nomine Scholaſtici ſignificari ibi à Gregorio perſonam certam, cum idem Gregorius pluribus in locis ea voce utatur ad ſignificandum generatim Virum doctum Eccleſiæ, ut videre eſt in ejus *Epiſt.* 2. *lib.* 10. & *Epiſt.* 30. *lib.* 12. quemadmodum uſus etiam fuerat in eadem ſignificatione *Auguſt. ad Pſal.* 44. & *Hieron. lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Serapione*; tum etiam, quia, etiamſi ſignificaretur ibi à Gregorio perſona certa, non exinde evincitur, ipſum dediſſe primum initium Canoni, aut omnes ejus orationes compoſuiſſe, cum conſtet multas earum antiquiſſimas eſſe, & ut tales illas commemoret *Ambroſ. lib.* 4. *de Sacram. cap.* 4. 5. & 6. aliique Patres; ſed ad ſummum ſequitur Scholaſticum illum peculiarem aliquam precem compoſuiſſe, eamque

fuiſſe additam Miſſæ, quod ſufficientiſſimum eſſe poteſt ad verificanda verba Gregorii, de qua prece non ſatis conſtat qualis fuerit, quia ibi à Gregorio non exprimitur, ideò fortaſſe, quia res erat illis temporibus notiſſima, & aliqui putant fuiſſe Orationes, quæ dicuntur proximè poſt *Agnus Dei*;alii autem illam *Per quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas*. Ex ſimili quoque hiſtoriarum, & Scriptorum veterum quoad hoc punctum taciturnitate, non poſſumus certò diſcernere ex toto contextu verborum Canonis, quænam ſint ex ore Petri, aut alterius Apoſtoli deſumpta, quæ autem à Pontificibus eorum ſucceſſoribus addita,præter pauca quædam, quæ Leoni, & Gregorio tribuuntur, ut paulò ante notavi: illud tamen extrà Controverſiam nobis eſt, totum Canonem conſideratum ſecundùm ſubſtantiam, Apoſtolicæ traditionis eſſe: hoc enim modo Oratio pro univerſa Eccleſia, pro vivis, & defun-
ctis

ctis, & ſimilia ab Apoſtolis ſine dubio deſumpta ſunt, quamvis circà modum, vel ordinem, vel aliqua etiam verba, credendum ſit nonnulla eſſe addita à poſterioribus Pontificibus, ab his preſertim, qui Divinum Officium in meliorem formam redegerunt, unde *Trident. ſeſs.* 22. *cap.* 4. *& Can.* 6. docet conſtare hunc Canonem ex Chriſti Verbis, Apoſtolorum traditionibus, & Sanctorum Pontificum piis inſtitutionibus, quod totum etiam aſſerimus de reliquo ordine Miſſæ.

Ritus iſte liturgicus ab Apoſtolis primùm traditus, & ſucceſſu temporis Authoritate Summorum Pontificum aliquantulùm auctus, ab Eccleſia Romana conſtantiſſimè ſemper ſervatus eſt. Quod enim indicare videtur *Abailardus in Epiſt. Apologetica adversùs Sanctum Bernardum*, de diverſo ordine aliarum Romæ Eccleſiarum ab ordine Eccleſiæ Lateranenſis, ut aliquid veritatis, aut probabilitatis habeat, intel-

ligendum eſt de Horis Canonicis, quarum ordinem duplicem olim fuiſſe, unum breviorem, qui dicebatur ad uſum Curiæ, alterum prolixiorem, qui propriè vocabatur ritus Romanus, docuit *Radulphus Tungrenſis in lib. de Canonum obſervantia*, & ab antiquis codicibus videtur ſubindicatum, unde ſi *Abailardus* tali fundamento ductus cenſuit, Ordinem Miſſæ diverſum fuiſſe in Eccleſia Lateranenſi, & in aliis Urbis Eccleſiis, manifeſta æquivocatione deceptus eſt. Sed neque ſatìs fuit Eccleſiæ Romanæ in hoc ſupremo actu Religionis ſibi ipſi eſſe concordem: ſummo enim ſtudio conata eſt, ac tandem felicitèr obtinuit, ut idem liturgicus ritus ad reliquas gentes occidentalium partium commearet. Id quod non difficilè ipſi fuit in prima Eccleſiarum fundatione, & inſtitutione: Conſtat enim omnes illas Eccleſias filias eſſe Romanæ Sedis, non ſolùm jure primatus, ſed etiam quia à Romana Eccleſia genitæ ſunt

per

per Apoſtolicos viros miſſos à Petro, vel Succeſſoribus ejus, ut de Eccleſiis Italiæ, Galliarum, Hiſpaniarum, Africæ, Siciliæ, Inſularumque interjacentium conſtat ex *S. Innoc. I. in Epiſt. ad Decentium Epiſcopum Eugubinum*, de Eccleſia Anglorum *ex Gregorio Magno*, qui, miſo in eam Inſulam Auguſtino, Gentes illas convertit ad Chriſtum, de Eccleſiis Germaniæ, aliarumque Septentrionalium Regionum ex Epiſtolis *Gregorii Secundi ad Sanctum Bonifacium*, qui fundato Moguntino Epiſcopatu, Euangelium in iis Regionibus plurimùm propagavit. Dubitandum autem non eſt, quin Apoſtolici illi viri à Summis Pontificibus miſſi, ſicut Romana Fide Populos illos imbuerunt, ità etiam Romanis pro Sacrificio Ritibus informaverint, quemadmodum Nationes aliquę Orientales Græcos Ritus ſuſceperunt, ex eo quod per aliquem Grecum Antiſtitem Chriſtiana Fide fuerunt initiati, ut inter reliquas narrat de Moſchis *Eminentiſ-*

ſimus Bona rerum Liturgicarum lib. 1. *cap.*9.

Utcumque tamen res iſta felicitèr proceſſerit è ſententia Romanæ Eccleſiæ in prima fundatione Eccleſiarum, paris tamen facilitatis non extitit, illas in eodem Romano ritu, procedente tempore retinere, aut, ſi ab illo deflexiſſent, ad primæva inſtituta revocare. Ut enim varia ſunt variarum Nationum ingenia, ſenſim factum eſt, ut alii, aliique alia mutaverint, ex quo orta rituum diverſitas eſt, idquè primùm citrà omne Fidei periculum, & citrà læſionem Religionis, undè factum eſt, ut eam aliquandiù Romana Eccleſia permiſerit, nullo exſtante de illis præcepto Chriſti, vel Apoſtolorum. Sed cum facilè ſit, confractis ſemèl pro arbitrio repagulis, juſtos terminos tranſilire, paulatim degeneratum fuit in multa prorsùs inſulſa, & ab Eccleſiaſtica gravitate aliena, quæ non ſinè indignatione videre eſt in codicibus Ritua-

tualibus antiquitatis, imò quod pejus eſt in plura erronea, contrà Catholicam Fidem, perverſitate, & audacia hæreticorum. Huic malo ſuccidendo ſollicitè admovit Apoſtolicam falcem Romana Eccleſia quà Legatis miſſis ad Principes, qua litteris ad ipſos, & Epiſcopos datis, ut à Romana Eccleſia tamquam à fonte ſyncero rursùs acciperent illibatam formam Sacrificii. Quod tamen non omnibus Eccleſiis pari facilitate perſuaſum eſt: exortæ ſunt enim alicubi pro ea re contentiones, & turbæ, pugnantibus pluribus pro patria conſuetudine tanquam pro aris, & focis, ut moris eſſe ſolet, quandò conſuetudini fomenta præbet prætextus Religionis. Sed vicit tandem eorum renitentiam Summorum Pontificum poteſtas, piorum Epiſcoporum induſtria, Regum, ac Principum pietas, & erga Apoſtolicam Sedem reverentia.

Ut autem in poſterùm amputaretur omne periculum ad priſtinas varie-

tates

tates redeundi, ſapientiſſimè inſtituit Apoſtolica Sedes Sacram Rituum Congregationem, à qua non ſolùm ſumma ſapientia, & prudentia examinantur officia petita à particularibus Eccleſiis, ſed etiam juſtiſſimæ Leges ſancitæ ſunt ad viam abuſibus olim irrepentibus præcludendam.

Digitized by Google

DE
RITU LITURGICO
CIRCA PANEM
HISTORICO-THEOLOGICA
DISQUISITIO.
HABITA
A JOANNE DOMINICO BICHI
ROMANO
SEMINARII ROMANI ALUMNO.

ENARRATIS iis, quæ ſpectant ad generalem diſciplinam rerum Liturgicarum, ſeligo mihi, exercitationis gratia, ex tota collectione Theſium proponendarum, unum aliquem peculiarem ritum explicandum, ut experimentum eru-

Digitized by Google

eruditiſſimis Auditoribus faciam ſtudiorum noſtrorum, quibus ad Eccleſiæ miniſterium in hoc Pontificio convictu educamur. Placuit autèm ea potiſſimùm ſecernere, quæ pertinent ad materiam oblationis, quæ procul dubio præcipua ſunt in toto ordine Liturgiæ; &, ut magis brevitati conſultum ſit, ſeligo mihi peculiarem ritum, qui eſt circà panem, breviter exponendum.

In hoc igitur, ne digrediar ad ſcholaſticas, & polemicas quæſtiones, ſuppono tanquam certiſſimum ex Euangelico textu, materiam remotam conſecrationis Corporis Chriſti, panem eſſe debere, eumdemque dumtaxat triticeum, ut ſemper fuit communis Eccleſiæ ſenſus, etiam antè tempora Eugenii Quarti, & poſteà definitum ab eodem Eugenio in Concilio Florentino. Cum autem panis triticeus verè ſit, & dicatur tùm azimus, tùm fermentatus, ſuppono etiam, utrumque panem ſufficientem eſſe ad conſecrationis validitatem, ut do-

ut docet Catholica Fides ex definitione ejuſdem *Eugenii in Conc. Florent. Seſſ. ult.* in litteris unionis, contrà Græcos nonnullos, qui contrarium docuerant à temporibus Leonis IX. Quod igitur panis azimus potiùs, quàm fermentatus, aut è converſò ad Sacrificium apponatur, res eſt ad ritum pertinens, in eoque eſt diſcrepantia inter Latinam, & Græcam Eccleſiam. Circà hanc rituum dicrepantiam duo potiſſimùm in examen venire poſſunt. Primum eſt, uter mos convenientior ſit. Secundum, an utraque Eccleſia morem iſtum ſuum ſemper ſervaverit à primæva ſüi nativitate, quod potiſſimùm inquiritur de Eccleſia Latina, utrum ſcilicèt ab exordio ſuſceptæ Religionis; & deinceps fuerit ſemper penes ipſam uſus azimi panis; an potiùs primis aliquot Sæculis adhibuerit fermentatum?

Quod ad primum attinet, reſponſio facilis eſt, uſum azimi panis eſſe decentiorem. Id quod, præter majorem

repræ-

repræſentationem Myſterii habitam per ſpecies panis azimi, quibus denotatur puritas, & ſanctitas Corporis Chriſti, & integritas etiam, qua ornari debent accedentes ad Sacramentum, ut rectè notavit *Anſelmus Opuſculo de fermentato,& azimo* poſt medium; efficaciſſimè comprobatur exemplo Chriſti: compertiſſimum enim nobis eſt, Chriſtum Dominum in azimis conſecraſſe, quando primò inſtituit hoc Myſterium, quod factum eſt celebratà cœna legali; poſtquam ex ſtatuto Legis Exodi 12. nefas erat reperiri in domibus Judæorum panem fermentatum, cujus legis prætermittendæ nulla fuit Chriſto occaſio, qui cœteroquin non venerat Legem ſolvere, ſed adimplere, ut eleganter explicat*Gennadius Scholarius pro defenſione Concilii Florent. cap.*2.

Ad hujus argumenti vim declinandam plura Græci commenti ſunt, ut interim omittam pejora hæreticorum inventa,qui auſi ſunt negareChriſtum Dominum

minum pridiè mortis ſuæ legalem cœnam cum Diſcipulis celebraſſe, Agnumque paſchalem ritu judaico comediſſe, quamvìs res ſit aperta apud Euangeliſtas, Chriſtum miſiſſe Diſcipulos, ut præpararent Paſcha, illudque cum eis poſteà comediſſe. Commenta autem Græcorum ſunt, Chriſtum Dominum uno die anticipaſſe legitimum tempus cœnæ legalis, ac proindè, cum reliqui Judæi eſſent Agnum immolaturi, & cœnaturi luna decimaquarta ad Veſperam, Chriſtum decimatertia Luna ad Veſperam Paſcha cœnaſſe, ac proindè mortuum eſſe durante Luna decimaquarta; antequam celebraretur cœna legalis à reliquis Judæis. Quod ſi ità factum eſt, inquiunt, quamvìs Chriſtus cum Diſcipulis cœnam legalem in azimis celebraverit, attamen poſt illam redivit ad fermentatum, cujus prohibitio pro communi uſu eo die nondùm incœperat, ac proindè conſecravit in fermentato. Huic opinioni paulò diſſimilis

eſt

eſt alia quorumdam latinorum ſententia, Chriſtum Paſcha comediſſe legitima die, hoc eſt Luna decimaquarta ad Veſperam, & mortuum fuiſſe Luna decimaquinta, attamen reliquos Judæos eo anno diſtuliſſe cœnam legalem ad Veſperam Lunæ decimæquintæ, & rejeciſſe feſtumAzimorum inLunam decimaſextam, cujus translationis originem referunt in Conſtitutionem quamdam factam à Judæis in ſecunda Templi inſtauratione, qua dicunt cautum fuiſſe, ne unquà primus dies Azimorum, qui feſtivus erat, in feria ſexta obſervaretur, ne cogerentur Judæi duos continuè dies, videlicèt ipſam feriam ſextam primam diem Azimorum, & Sabbatum ſequens, tanquàm feſtos obſervare. Quòd ſi ità tunc temporis ſervatum eſt, poterat eadem ratione Chriſtus celebrata cœna legali ad Veſperam Lunæ decimæquartæ, redire ad fermentatum, eò quòd pro Populo Judęorum nondùm incœpiſſent dies azimorum.

Sed

Sed, ut rem cœteroquin ampliſſimam, & multa diſſertatione dignam paucis perſtringamus, utraque hæc ſententia communi calculo reiicitur à Theologis, cum quibus aſſerimus etiam nos eadem prorsùs nocte Chriſtum, & Judæos cœnaſſe Paſchalem Agnum, & Azimorum dies incœpiſſe. Ducimur ad hoc aſſerendum ex ipſo contextu narrationis Euangelicæ, quæ extat apud *Matthæum* 26., *Marcum* 14., *Lucam* 22., ubi dicuntur miſſi fuiſſe Diſcipuli à Chriſto, ut pararent ei Paſcha primo die Azimorum, quandò Paſcha immolabant, vel (ut Lucas ait) *In quo neceſſe erat occidi Paſcha*, iiſdemque Diſcipulis juſſa Domini exequentibus, dicitur Chriſtus eadem die ad Veſperas cum Diſcipulis Paſcha cœnaſſe; verba enim illa; *quandò Paſcha immolabant*, & *in quo neceſſe erat occidi Paſcha*, videntur apertè ſignificare communem ea die Judæorum obſervantiam immolationis Paſchalis, & commune initium azi-

morum. Quod igitur afferebatur de conſuetudine Judæorum transferendi feſtum Azimorum ad diem proximè ſequentem, ſi quandò in feriam ſextam incideret, apocryphum, & improbabile eſt; undè Joſephus in libris Antiquitatum, ubi loquitur de Ritu Paſchali à lege præſcripto, & Philo temporibus Chriſti vicinus, ejus translationis nullibi meminerunt, ac ſolùm afferuntur quidam Rabbini, qui antè ſexcentos circiter tantùm annos ſcripſerunt, & nullius ſunt authoritatis. Quæ cùm ità ſint, aperta conſecutione deducitur, Chriſtum Dominum in Azimis conſecraſſe, cùm id perfecerit poſt Cœnam Paſchalem, quandò in domibus Judæorum, nullibi reperiri fas erat fermentatum panem.

Ex hoc tam illuſtri facto Chriſti ſumpſit Eccleſia Latina, & ab initio ſemper conſtantiſſimè retinuit Ritum à Petro traditum uſus azimi, quod eſt juxtà communem Scholaſticorum mentem,

tem,

tem, & eruditiſſimorum etiam Hiſtoricorum cum Baronio, ad Annum 313. contrà *Jacobum Sirmondum in diſquiſitione de azimo*, & *Cardinalem Bona Rerum Liturgicarum lib.*1. *cap.*23.quorum primus cenſuit primis, octo ad minimum Sæculis in Romano Patriarchatu viguiſſe uſum fermentati, & azima fuiſſe recepta circà tempora Leonis IX. ſeù tempore, quod interceſſit inter Photium, & Michaelem Cerularium; alius autem Sirmondi ſententiam aliquantulùm temperans opinatus eſt, primis iiſdem ſæculis fuiſſe promiſcuum uſum fermentati, & azimi panis nec fuiſſe receptum azimum generali lege apud Latinos, niſi poſt initium decimi ſæculi. Quòd Scriptoribus iſtis cœteroquin eruditiſſimis non acquieſcamus, non ex eo provenit, quod præocupatis præjudicio mentibus ad hanc controverſiam acceſſerimus, ex præſenti rerum ſtatu totam antiquitatem æſtimantes, ut videtur Scholaſticis tribuere idem Emi-

nentiſſimus Scriptor, ſed quia pro communi, quam ſequimur, ſententia validiſſima argumenta pugnant, nullum autem ejuſmodi ſit pro ſententiaNeotericorum iſtorum. Et, ut indè exordiar, undè ſimùl hoc utrumque conficitur, mirum eſt, quod Scriptores iſti Eccleſiaſtica traditione tam inſignitèr exculti, generalem uſum azimorum in Eccleſia Romana admiſerint dumtaxat circà tempora Leonis IX. cum idem *Leo in Epiſt.* 1. *ad Michaelem Conſtantinopolitanum Antiſtitem cap.* 5. *&* 10. *& in Epiſt.* 6. quæ extant in *Tomo* 9. *Conciliorum*, diſertiſſimis verbis profiteatur, & tanquam notiſſimum ſupponat, uſum Azimorum ſemper viguiſſe in Apoſtolica, & Latina Eccleſia per mille, & viginti fermè annos, quot videlicèt interfluxerant ad ſua uſque tempora à Paſſione Salvatoris, objurgans eundem Michaelem, quod, poſt tot Sanctos, & Orthodoxos Patres, qui toto eo tempore floruerunt, auſus fuerit primus Latinorum Eccleſiam de

uſu

uſu Azimorum accuſare, & Romanam Eccleſiam docere, quomodo recolenda ſit memoria Paſſionis Chriſti, quaſi non eſſet ipſa Romana Eccleſia ſufficientèr informata inſtitutionibus Petri. Et infrà ejuſdem Romanæ Eccleſiæ decora recenſens, numerat inter reliqua innumerabilem utriuſque ſexus, & diverſæ ætatis Martyrum exercitum (ut ibidem loquitur idem Sanctus Pontifex) noſtris azimis ſaginatum. Quibus ultimis verbis manifeſtè indicat Leo factum, & uſum, & non dumtaxat jus; undè præcluditur via reſponſioni, quam huic Epiſtolæ Leonis afferre conatus eſt idem Eminentiſſimus Scriptor in Epiſtola ad Mabillonium. Omitto ejuſdem perpetui uſus ſimilia teſtimonia *Innocentii III. in lib. 4. de Miſſa cap. 4. Humberti Cardinalis in reſponſione ad Michaelem, & in reſponſione ad Nicetam, Ruperti lib. 2. de Divinis Officiis cap. 22.* aliorumque quam plurium.

Neque quicquam officit, quod antiquiores Patres, tum qui extiterunt primis Eccleſiæ ſæculis, tum generatim, qui floruerunt ante ætatem Photii, hujus ritus Azimi expreſſis terminis nullibi meminerint; quinimmò cum dicant Fideles offerre ad Altare conſueviſſe panem communem, & aliunde compertum ſit ex tali oblato pane ſolitam fuiſſe confici Sacroſanctam Euchariſtiam, indicare videntur eamdem fuiſſe ſolitam confici ex fermentato. Ad hoc enim plura habemus, quæ reponamus. Primò, quòd per ea prima Eccleſiæ ſæcula Patres ſummoperè curarent hoc myſterium cælare prophanis hominibus; undè ſi quandò de eo loqui palàm contingeret, nonniſi obſcuriſſimis verbis loquerentur, quæ ſolis fidelibus nota eſſent; quam in rem inſignis eſt locus *Epiphanii in Ancorato*, ubi ſacramentum occultè refert hoc modo: *Videmus, quod accepit Salvator noſter in manus, & ubi gratias egiſſet dixit: Hoc meum eſt hoc, & hoc.*

Se-

Secundò, ex hoc ipſo ſilentio Patrum latinorum Photii ætate ſuperiorum circa uſum Azimi, vel fermentati, deducimus perpetuum uſum Azimi; cum enim compertum iiſdem Patribus eſſet Chriſtum ineunte veſpera Azimorum, ac proindè in Azimis conſecraſſe, ſi in Eccleſia Romana tunc temporis fuiſſet uſus fermentati,non omiſiſſent indagare cauſam factæ mutationis, quemadmodùm ſollicitè cauſam inquiſiverunt, cur à jejunis Euchariſtia percipiatur, cùm ab Apoſtolis poſt cœnam percepta fuerit. Tertiò, falſùm nobis eſt in tota antiquitate deeſſe monumenta, ex quibus probabiliori conjectura deducatur etiam vetuſtioribus illis Eccleſiæ ſæculis uſus Azimi; pronum enim eſt apud veteres Patres invenire materiam Sacramenti panem eſſe debere,non quemcumque communibus uſibus præparatum, ſed nitidiſſimum, & ſtudioſè præparatum, rotundum, ac tenuem, non ſpiſſum, neque denſum, compactum;

ſivè conſperſum aqua frigida, demùm decoctum intrà ferrum (ut loquuntur) characteratum, ut legere eſt in *Canone 6. Concilii XVI. Toletani*, *Udalrico lib.3.conſuetudinum Cluniacenſium c.13. Theoduplo Aurelianenſi Epiſcopo art. 5. Capitularis*, *Humberto in Epiſtola ad Michaelem Cerularium*, *aliiſque pluribus*; quæ omnia congruentiùs azimo pani adaptantur, quàm fermentato. Quam in rem facit id, quod ſapientèr advertit *Mabillonius in Diſſertatione de Azimo, & Fermentato*, *ex Hincmaro Remenſi art. 16. primi Capitularis*, duplicem olim in Eccleſia fieri ſolitam oblationem, unam antè Miſſam, aut antè Euangelium, in quà offerebant Fideles panem, vinum, ceram, & aliud quodcumque in ſupplementum Sacerdotum, Viduarum, & Pauperum: alteram poſt lectum Euangelium, in qua offerebant panem, & vinum ad conſecrationem, ac proindè alium panem fuiſſe oblatum ad conſecrationem,

alium

alium ad alendos Eccleſiæ Miniſtros, alioſque Fideles. Demùm, ut omnia expediam, nemini dubium futurum arbitramur de perpetuo uſu azimi in Eccleſia Romana, cui ejuſdem Eccleſiæ indoles perſpecta fuerit. Conſtat enim eamdem Eccleſiam in ritibus ab initio ſuſceptis, iis præſertim, qui ad Sacrificium, & Sacramenta pertinent, fuiſſe conſtantiſſimam, & ſi quandò aliquid mutandum temporis circumſtantiæ ſuaderent, id factum ab ea non eſſe, niſi conſultiſſimo ſtudio, atque efficaciſſimis rationibus; cujus illuſtre exemplum eſt circa recitationem Symboli Conſtantinopolitani in Miſſa, quod quamvis jamdiù publicè caneretur in Eccleſiis Hiſpaniarum, Galliæ, atque Germaniæ, attamen Eccleſia Romana primævi ritus tenaciſſima nunquàm illud ſuæ Liturgiæ inſeri paſſa eſt; donec Anno milleſimo decimo quarto S. Henricus Imperator ità inſtitit apud Benedictum VIII. ut tandem illi hoc perſua-

 ſerit.

ſerit. Qua igitur probabilitatis ſpecie præſumi poterit, Romanam Eccleſiam circà rem adeò majoris momenti ab hac laudabili conſtantia receſſiſſe admittendo azimum, abjecto fermentato, quod per plura ſęcula viguiſſet; idque factum eſſe communi conſenſu abſque ulla urgenti ratione, & ſine ullo decreto, cujus nullibi extat veſtigium apud Veteres? Stet ergò, quod aſſeruimus Sacroſanctam hanc Apoſtolicam Eccleſiam ab initio ſemper, & deinceps Azimos panes ad Sacrificium attuliſſe.

CON-

CONCLUSIONES
DE SACRA LITURGIA
Ad Argumentantium libitum propoſitæ

AB EODEM

JOANNE DOMINICO BICHI.

I.

SACRIFICIUM Euchariſticum à Chriſto Domino immediatè inſtitutum, præter ea, quæ ſunt de ipſius ſubſtantia, habet etiam accidentales ritus, & cœremonias ſanctè, ac religiosè ab Eccleſia inſtitutas, quæ proindè mutationibus obnoxiæ ſunt per Eccleſiaſticam poteſtatem.

Prima

Digitized by Google

II.

Prima eorundem rituum inſtitutio fuit Apoſtolicæ poteſtatis, & nonnullam etiam eorum diverſitatem, pro diverſis Eccleſiis, ſatis probabile eſt à diverſis Apoſtolis earumdem Eccleſiarum fundatoribus proceſſiſſe.

III.

Apoſtoli, quamvis habuerint poteſtatem celebrandi ſacrificium incruentum ab ultima cœna, non tamen uſi ſunt ea poteſtate antè Pentecoſtem, quo tempore prima Miſſa celebrata fuit Hieroſolymis, idque, juxtà probabiliorem ſententiam, à D. Petro Apoſtolorum Principe.

IV.

Ritus ab Apoſtolis adhibitus in ſacrificando varius fuit, pro temporum va-

varietate: Varium etiam idiomatis genus, pro varietate Regionum. Cenſemus enim ipſos Hieroſolymis Chaldaicè, ſivè Syriacè; in Græcorum Civitatibus Græcè; Romæ autem, & in aliis Occidentis partibus Latinè Sacrificium celebraſſe.

V.

In fundandis, & inſtituendis Eccleſiis ſacras Liturgias Apoſtoli ordinaverunt, quamvis illarum pleræque temporis antiquitate perierint, & aliquæ, quæ circumferuntur quorumdam Apoſtolorum nomine inſcriptæ, ſpuriæ ſint, vel ſaltem dubiæ fidei. Liturgiam tamen Jacobi Apoſtoli cenſemus eſſe genuinam, licèt à poſterioribus factæ illi fuerint aliquæ additiones.

VI.

Liturgia etiam Romana, ſaltèm

quò

Digitized by Google

quò ad præcipuas, & pleraſque ejus partes Apoſtolicæ traditionis eſt; ejus enim originem referimus ad Apoſtolorum Principem, quamvis nonnulla addita ipſi fuerint per legitimam Summorum Pontificum poteſtatem.

VII.

Ritus iſte Liturgicus conſtantèr, & uniformitèr ab Eccleſia Romana ſervatus ſemper eſt: fabuloſum enim eſſe cenſemus, alium olim fuiſſe ordinem Liturgiæ in Eccleſia Lateranenſi, alium in aliis Urbis Eccleſiis. Quin, ad uniformitatem ſervandam per Occidentales Regiones, opera Summorum Pontificum propagatus eſt, abrogato Mozarabico, aliiſvè ritibus, qui in pluribus Regionibus invaluerant.

VIII.

Miſſa, alia ſolennis eſt, alia non ſo-

ſolennis . Prima eſt , quæ cum ſolenni cœremoniarum apparatu , Miniſtris , & Clero aſſiſtentibus , ſuorumque Ordinum munia exercentibus,celebratur,cui ſolennitati accedebat antiquitùs conventus populi offerentis , & communicantis , à quo conventu appellata quoque eſt Miſſa publica , quamvis olim in Cryptis , aliiſque abditis locis ageretur. Miſſa non ſolennis , quæ in praxi etiam fuit veteris Eccleſiæ, eſt, quæ ſine cantu , uno tantùm Clerico miniſtrante celebratur ; ſivè ſolus Celebrans Sacramentalitèr communicet , ſivè ſint aliqui communicantes . Eſt etiam Miſſa Præſanctificatorum , quæ tamen impropriè Miſſa eſt .

IX.

Ritus præcipui in toto ordine Liturgiæ ſunt , qui immediatè verſantur circà materiam oblationis , quæ de jure Divino ſunt ſpecies panis ſimul , & vini; ita,

ita, ut ea ſimultas in quolibet utcumque gravi caſu, juxtà probabiliorem, & tutiorem ſententiam, auferri non poſſit in Euchariſtico Sacrificio per Eccleſiaſticam poteſtatem, ſivè per viam diſpenſationis, ſivè per viam interpretationis.

X.

Quamvis æquè panis azimus, & fermentatus ſit materia valida, uſus tamen azimi panis, qui ſemper fuit in Eccleſia Latina, congruentior eſt, tum propter ſignificationem, tum quia conformis eſt exemplo Chriſti.

XI.

Aſſerimus enim Chriſtum Dominum celebrata Cœna legali Luna 14. ad Veſperam, prima die Azimorum, ac proindè in Azimis conſecraſſe.

Ritus

Digitized by Google

XII.

Ritus miſcendi aquam vino antè conſecrationem ab exemplo Chriſti deſumptus eſt, eaque miſtione plura myſteria figurantur.

XIII.

In primordiis Eccleſiæ quotquot Fideles Miſſæ intererant quotidiè Euchariſtiam accipiebant; idque antiquo ritu non ore, ut nunc fit, ſed Viri, nudis manibus in Crucis formam compoſitis, Mulieres autem ſubjecto linteolo, quod Dominicale dicebatur. Antiquus quoque ritus fuit, ut fideles etiam Laici ſacrificio præſentes, & de eodem participantes, ſub utraque ſpecie communicarent. Quamvis communio ſub una tantùm ſpecie fuerit etiam multotiès à primis Eccleſiæ ſæculis uſitata,& poſteà,juſtiſſima lege,in Eccleſia Latina,obſervata à Laicis, aliiſque non ſacrificantibus.

Im-

XIV.

Imminuto Fidelium fervore, uſui quotidiano, ſeu frequentiſſimo Euchariſtiæ, ſucceſſit uſus Eulogiarum, ſeu Panis benedicti, diſtributi poſt Miſſam iis Fidelibus, qui non communicaverant, dummodò tamen tales eſſent, ut illis non eſſet Eccleſiaſtica lege prohibitus aditus ad Euchariſtiam. Probabile autem eſt ejuſmodi Eulogias fuiſſe tum ex pane azimo, tum ex fermentato.

X V.

Communio Parvulorum fuit in uſu antiquitatis pro illius temporis ratione non reprobanda. Pro præſenti tamen rerum ſtatu congruentior eſt præſens Eccleſiæ conſuetudo non miniſtrandi parvulis Sacroſanctam Euchariſtiam.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE